

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Niemi-Pynttäri, Risto

Title: Rob Boddice: Tunteiden historia

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2022

Rights: CC BY 4.0

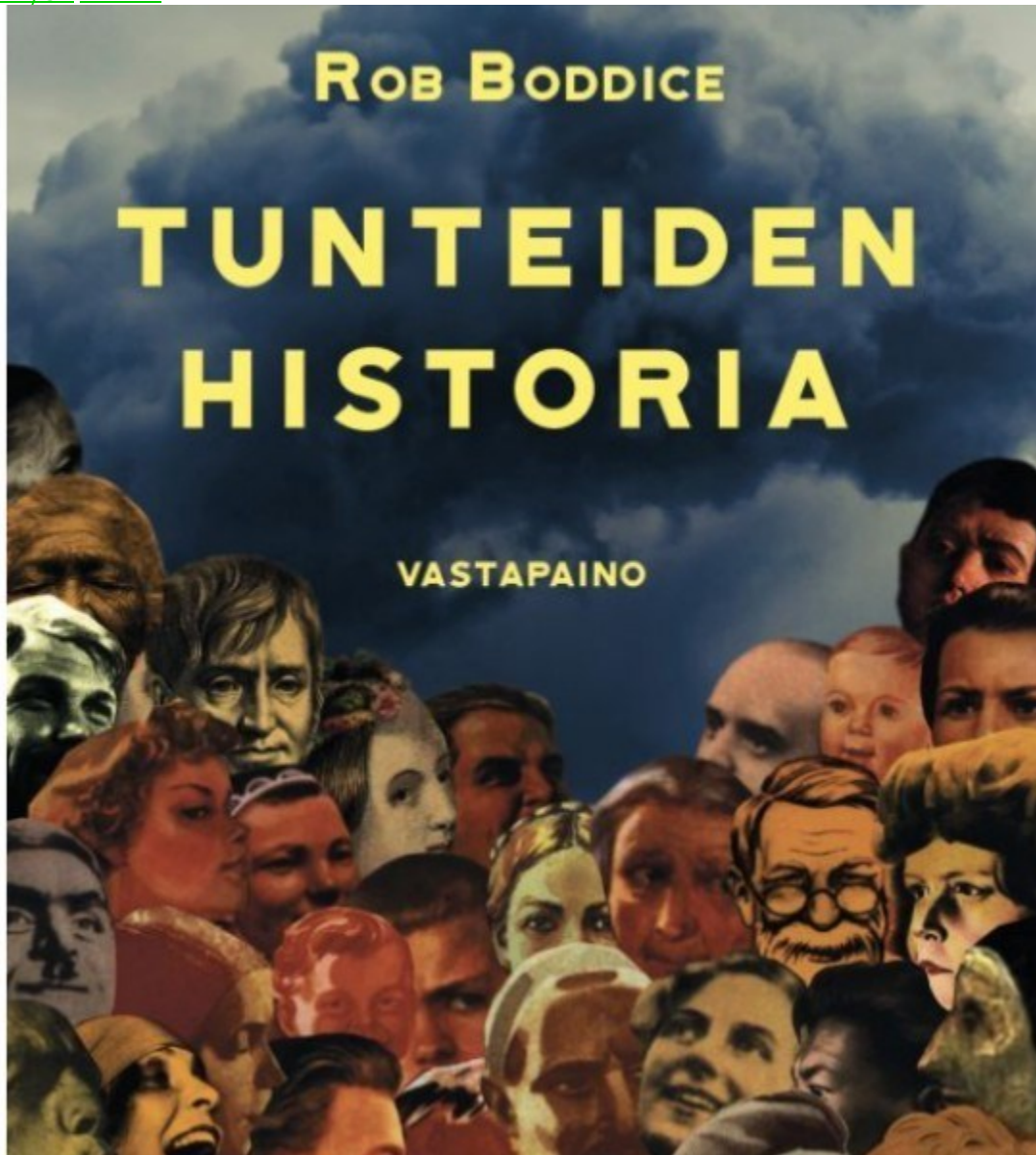
Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Niemi-Pynttäri, R. (2022). Rob Boddice: Tunteiden historia. Maailmankirjat :
käännöskirjallisuuden verkkolehti, 19.8.2022. <https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/rob-boddice-tunteiden-historia/>

Rob Boddice: Tunteiden historia

[AM/31 ADMIN](#)

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI (19.8.2022)

Historiasta voi oppia, että kaikki tunteet vaativat paneutumista – aivan kuin juuri paneutuminen olisi tunteiden edellytys. Rob Boddicen tapa käsitellä tunteiden historiaa on siitä kiinnostava, että hän kuvaa, kuinka historia on täynnä tunteita: mutta ne ovat erilaisia kuin meidän tunteemme.

Boddice kiistää tunteiden olevan ihmislaajissa samanlaisia, ja esimerkiksi neurobiologian avulla luokiteltavia. Hän kertoo, kuinka vaikea hänen itsensä oli tunnistaa suomalaisten tunne-ilmaisuja. Brittilähtöisenä ja tamperelaistuneena tutkijana hän saa päivittäin havahtua siihen, miten kulttuurisidonnaisia tunteet ovat.

Mitään universaaliala tunteiden taksonomiaa ei voi tehdä. Esimerkiksi onnellisuustutkimukset ovat Boddicen mukaan vain taloudellisen tyytyväisyyden kartoituksia – onnellisuus on vetävä nimi näille kartoituksille. Pintapuolinen, mutta kritiikittömän universaalina otettu onnen määritelmä palvelee muita tarkoituksia. Nämä onnellisuustutkimukset pitävät kansan tyytyväisenä.

Niinpä teoksen viimeinen luku on otsikoitu osuvasti ”Onnellisuuden ministeriö”, onnellisuuden mielikuvat työelämässä ja kansallisvaltioissa ovat tarpeen hallinnollisista syistä. Niinpä meidänkin tyytyväisyyttä lisää tutkimustulos, jonka mukaan suomalaiset ovat maailman onnellisinta kansaa.

”Todellisuudessa yksikään mainituista kyselyistä, raporteista tai indekseistä ei kerro meille paljoakaan siitä, millaista on kokemuksellisesti elää kyseisissä paikoissa” (233).

Historian vaihe, jota elämme on ”emotionaalista kapitalismia”. Nyt ihmisen täytyy ymmärtää olevansa tyytyväinen ja onnellinen sekä hyvinvoiva – jos on työssä. Koska työpaikka tuo turvallisuutta perheeseen, ja työssä voi tehdä sitä missä on hyvä, ja siitä saa myös syyn pysytellä terveenä. Boddicen mukaan, kun ihmiset hahmottavat oman tyytyväisyytensä näiden termien mukaisesti, he ajautuvat todella myös *tunteeseen* näin.

Boddicen ajatuskulkuja on kouvuttavaa seurata, hän vie lukijaa oivalluksiin. Kääntäjä Jyrki Vainosella on ansionsa siinä, että tämä ajatusten kehittelyn tarkkuus välittyi myös suomeksi.

Modernia aikaa edeltävästä Euroopan historiasta esille nousevat tunteet ymmärrettiin sielunliikutuksina, ikään kuin liikuttumisena. Kuitenkin ne ovat jotain muuta, kuin mitä luulisimme. Ihminen liikutui *passion* seurauksena, ja eri tavalla kuin nyt liikututaan.

Muutenkin tunteet ovat monimutkaisia, ne edellyttävät tietoa sen ajan ihmiskäsityksestä. Niinpä lukija saa tyydytystä tutustuessaan *Tunteiden historiaan* ja saa ihmetellä, mitä kaikkea tiettyjen termien ja tunne-puheen takana on.

Koska emotioihin liittyvillä termeillä on eri merkitys eri aikoina, niiden kääntäminen johtaa yleensä harhaan. Tunteen synonyyminä pidetty *emotio* viittaa sielunliikkeeseen (*motion*) mutta ennen kaikkea tunteen ilmaisuun: *e-motion*.

Lukijan empatia ei paljoakaan auta tunteiden ymmärtämisessä. Jos menneisyyden ihmisten tunteita kohtaan perustuisi vain samaistumiseen, se elvyttäisi historiaan jääneet tunteet kaikki samanlaisina, kuin mitä me tunnemme. Se hävittäisi olennaiset erot. Erilainen todellisuus on erilaisia tunteita. Boddice saa lukijassa heräämään empatioita, mutta hän vie ne ristiriitaan, niin että myötäilemme samaa emotiota kahdesta eri suunnasta.

Kreikkalaisten kokema vihaisuus ja onnellisuus ovat esimerkkejä tällaisesta tarkestelusta.

Onnellisuudeksi käännetty *eudaimonia* on jotain kadonnutta. Aristotelen käyttämänä se ei ollut kokemuksena erityisen emotionaalinen, vaan hyveellinen ja rationaalinen.

Toisaalta *eudaimonia* tarkoittaa sananmukaisesti hyvän daimonin vallassa olemista, ihmisen oman mutta ulkopuolisen suojelushengen seuraamista. Toisaalta kyse on siis emootiosta, ja se on hyvän hengen valtaa ihmisessä. Näin lukija tulee kahdesta suunnasta *eudaimonian* äärelle. Hän voi ihmetellä, mitä lienee tuo kreikkalaisten rationaalinen hyvähenkisyysden tunne, joka on samalla hyvää elämää?

Menis, joka on käännetty vihaksi tai raivoksi, on myös kadonnut. Mitä olisi sotaivan heeroksen ja jumalten tuhovimma, joka on samalla eettistä? Homeroksen *Ilias* kertoo tästä tunteesta, mutta tavallisten ihmisten viha tai raivo ei ollut *menis*. Kyse on siis jostain, mitä kukaan ei kokenut, mutta jonka kaikki tunsivat kertomuksista. Miksi siis me emme voi sitä kokea kun luemme Iliasta? Ehkä tämä maailma on kadonnut niin, että kertomuskaan ei voi sitä enää hahmottaa.

”Laulaos *menistä* Akhilleuksen ...Akhilleuksen *menis* sai Argoksen joet tulvimaan verestä.”

Antiikin tutkijat ovat usein ihmetelleet sitä, että Akhilleus ei riehu, ei vaikuta aggressiiviselta, mutta aiheuttaakin mieletöntä tuhoa. Kyse ei ole ihmisen vihasta. Homeros käyttää tuota sanaa vain yhteydessä sankarillisuuteen ja oikeamielisyyteen. Akhilleus oikaisee vääryyttä väkivaltaisella teolla.

Boddice ei esitä uutta merkitystä *menis* sanalle, hän tulkitsee sen viittaavan eräänlaiseen uhkaan, Akhilleusta vainoava jokin uhkan kaltainen. Kuten englannin kielen *menace* (kiusaava paha, uhka).

Aristoteles katsoi, että tunne ei eroa teosta. Välittömästi ilmenevät tunteet olivat kreikkalaisille ja roomalaisille sosiaalista esittämistä, jopa dramatisointia. Pelkästään sisäistä, ilmaisematonta, tunnetta ei edes voinut olla. He siis hyväksyivät sen, että tunteiden näyttäminen on retorista, vaikkakaan ei teeskentelyä:

”... emotionaalinen draama on pikemminkin improvisaatiota: kaikkien tuntemien mutta näkymättömien merkkien lukemista” (73).

Emootiot ovat niin sisäistettyjä, että ne vaikuttavat luonnollisilta. Samalla ne ovat erityisen kulttuurisidonnaisia, siksi kohtaamme jatkuvasti sellaisia emootioita, joita emme välittömästi ymmärrä: huomaamme asian vasta kun paneudumme ihmiseen ilmeen takana. Emootiot ovat tilanteiden lukutaitoa ja siksi retoriikkaa. Ne ovat kielellisesti ymmärrettyjä, ja samalla myös kielellisesti mielessä syntyviä.

Toisaalta tunteet ja affektiiviset halut olivat myös antiikissa perin juurin ruumiillisia. Ne ymmärrettiin ruumiin nesteisiin perustuvan *temperamentin* mukaisina. Tunteet olivat kuuman, kylmän, kuivan ja kostean suhteissa – Boddice muistuttaa, että kyse ei lainkaan psykologisesti ymmärretystä temperamentista.

On selvää, että myös affektit ymmärrettiin uskonnosta johdetulla tavalla eikä psykologisesti. Affektit olivat maailmallisia haluja ja aistimuksia, mutta jopa uskonto oli jotain muuta, kuin nyt ymmärrämme. Se ei aina ollut affektien vastaista, niiden kuolettamista. Muunnettuina affektit saattoivat tulla siunatuiksi, kuten Hildegard Bingenin tapauksessa.

Kristilliseen keskiaikaan liittyikin yllättävää ruumiin affektien moninaisuutta. Boddicin mukaan nunnan hyveiden mukainen elämä oli Hildegard Binngenin kohdalla erityisen affektiivista. Sitä voi kutsua henkisen ruumiillisuuden harjoittamiseksi. Tähän ruumiillisuuteen liittyi lukemista, mietiskelyä ja säveltämistä. Samoin Hildegardin ihmeelliset näyt: ne olivat äärimmäisen ruumiillisia, kuten Boddicio sanoo:

Hildegard ”muuntaa kaoottiset visionääriset kokemuksensa merkityksellisiksi” lukemiseensa, mieytiskelyynsä ja kirjoittamiseensa tukeutuen. Hänen henkensä jopa ”maistaa” nämä sanat ja näyt”. (115).

Affektien retoriikka oli keskeistä myös Hildegardin kohdalla. Retorisesti hän onnistui kertomaan kokemuksistaan niin, että häntä ei pidetty harhaoppisena.

Tunteiden historian loppupuoli käsittelee tapauksia historiasta, joita voi ymmärtää vain avaamalla sosiaalista kontekstia ja tilanteita, joihin ne liittyvät.

Miksi rakkaus samaistettiin hellydenosoituksiin Scudéryn salongissa, sekä sitä kuvaavassa romaanissa (1660) ? Sitä ilmaiseva termi *tendre* viittaa hellyyteen, lempeyteen, mutta myös herkkätunteisuuteen. Boddico toteaa *tendren* olevan kadonnut tunne, jota voi ymmärtää vai konstruoida se uudelleen.

Hellyyden kartta, *Carte de Tendre*, Scudéryn romaanissa esittää hellyyden muodot, niiden kanssa toimimisen sekä vaarat joita tulee välttää. Boddico käsittelee aihetta kiinnostavasti: kuinka naisen sosiaalisesti keskeinen rooli sakongeissa liittyy vanhaan käsitykseen naisten tunneherkkyydestä. Tämä herkkyyteen kannustava tunne-elämä liittyi tosin vain salonkikulttuuriin.

Mary Wollstonecraftin myrskyisät tunteet ja tarkka järki tarjoaa puolestaan kiinnostavan kuvan 1790-luvun misogyniasta. Tämä naisten oikeuksien aktivisti oli, aikalaisten mukaan, itse esimerkki tolkkuttoman tunteellisesta naisesta, joka toimii itse vailla järjen häivää. Boddice analysoi tarkasti

Wollstonecraftin kirjeen, joka jäi hänen tsemurhayrityksen jälkeen. Boddico analysoi kirjeestä esiin erityisen vahvan ja johdonmukaisen etiikan – se paljastuu syytöksistä hänet hylännyttä miestä kohtaan.

Rationaalinen tunteettomuus 1700-luvulla kiteytyi lääkäreiden leikkausoperaatioihin, jotka olivat kivuliaita koska puudutusaine keksittiin vasta 1884. Niinpä kirurgeja pidettiin lähes tunteettomuuden ja viileyden prototyyppeinä. Boddice käsittelee kysymystä kahden kirurgiaa kuvaavan maalauksen avulla.

Esimerkki kuuluu toiseksi viimeiseen lukuun jossa käsitellään tunteettomuutta monien, järkyttävien esimerkkien kautta. Nykyaikaan päättyvä ”Onnellisuuden ministeriö” täydentää hyvän kokonaisuuden.

Rob Boddice: Tunteiden historia (2022) suom. Jyrki Vainonen, Vastapaino.

Risto Niemi-Pynttari on kirjoittamisen ja kirjallisuuden dosentti Jyväskylän yliopistosta